

НОЧОВНИКИ — родина гончарів. Народилися й померли у с. Міські Млини, нині Полтав. р-ну Полтав. обл. Семен (1-а пол. 19 ст. — 1894) робив гончар. посуд; під час голоду 1892–93 був змушений жебракувати. Остап Семенович (Начовник, Ночовник-Носик, Ночівник; 1853 — 1913) — гончар-скульптор. Мав самобут. оригін. талант; його творчість — унікал. явище в історії укр. нар. мистецтва. Створював скульптуру, декор.-ужитк. і декор. посуд (гличики, тикви, чайники, миски), посудини для напоїв у вигляді баранів, левів і півнів, кальяни, куришки, курильниці, свічники, дрібну пластику, квітники, каміни із зображенням козака-характерника, скульптурки «Козак на коні з трьома головами» і «Дівчина з кошиком». Формал. вирішення творів принципово відрізняється від виробів ін. місц. майстрів. Своєрідності досягнуто завдяки зіставленню різновеликих об'ємів та пластич. доповненням. Великі за розміром вироби мають надзвичайно складні вибагливі форми, що ніби «приховують» функціонал. призначення речі. У декорі переважають характерні наліпи — багатопелюсткові розети з ритунням і завитки, що створюють багату гру світлотіні, ілюзію вібрації поверхні, сприяють переходу однієї пластич. маси в іншу. Іноді на свічниках використовував зображення людської постаті. Птахи мають ускладнений силует із варіантами у вирішенні тулуба, шиї, хвоста, голови. Підставки з'єднано з тулубом завитками, своєрід. «балясинами», крученими наліпами або широкою ніжкою із завитками. Вироби вкрито прозорою, зеленою або темно-брунат. поливою; розпис лише зрідка доповнено наліпами. Технікою підполив'яного малювання володів доволі вправно, це засвідчує декор столового посуду, що складається з рослин. і геом. мотивів, збагачених дріб. «накапуванням». Творчість є своєрід. проекцією стилю модерн у поєднанні з барок. традиціями, що виявилось у живописності композицій, побудов. на зіставленні гнучких ліній, у частковому порушенні симетрії, своєрід. фіксації руху пластич. мас. Маючи неабиякий природ. хист та відчуваючи вимоги замовника (Полтав. губерн. земства), він почав працювати індивідуально і став справж. художником, тоді як менш обдаров. майстри еkleктично поєднували різні впливи. Як нар. майстер розробив низку прийомів,

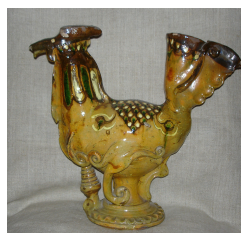
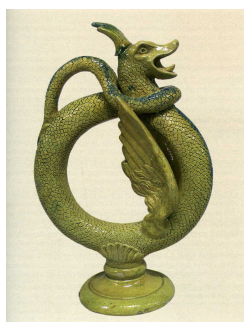
своєрід. канонів, що повторюються, варіюючись, у різних роботах. Неповторність манери зумовила велику популярність його гончар. пластики, що експонувалася на укр. і міжнар. виставках (зокрема у Франції). Його твори придбані музеями Полтави, Києва, С.-Петербурга, представлені у Парижі. Деякі вироби зберігаються у НМУНДМ (Київ), Полтав. худож. і краєзн. музеях, Рос. етногр. музеї у С.-Петербурзі. Оврам Остапович (1870 — 1928) розмальовував посуд. Гончар. справі навч. у батька, з яким виконав частину робіт. Працював під впливом укр. стилю (нац. варіант модерну). Створював гличики, тикви, чайники, декор. тарелі, кухлі, тарілки, іграшки тощо, оздоблені підполив'яним малюванням із використанням рослин. барок. мотивів, що запроваджувало Полтав. губерн. земство у творчість опішнян. гончарів через земські майстерні. Твори експонували на Київ. кустар. виставці 1906 (бронз. медаль); зберігаються у НМУНДМ, Полтав. краєзн. музеї, Рос. етногр. музеї у С.-Петербурзі. Його дружина Марфа (2-а пол. 19 ст. — 1920-і рр.) розмальовувала вироби свого чоловіка в техніці підполив'яного контур. малювання. Прийм. син майстра Мацко Григорій Васильович (1912, х. Зайці, нині с. Вільхове Полтав. р-ну — 1933, с. Міські Млини) робив простий посуд — теракотовий і полив'яний (горщики, гличики, макітри), мальов. миски, посуд, прикрашений підполив'яним контур. малюванням. Трагічно загинув під час голодомору. З роду Н.: Федір (? — ?) — гончар-скульптор, жив у 1-й третині 20 ст. Виробляв декор. вази, свічники, куришки, фігур. посуд. Експонент виставки 1920 у Харкові.

Рекомендована література

1. Зарецький І. А. Гончарный промыселъ въ Полтавской губерніи. П., 1894;
2. Лашук Ю. Феномен Остапа Ночовника // Живописна Україна. 1992. № 1–2;
3. Клименко О. Творчість Остапа Ночовника і проблема інновацій у народному мистецтві // Регрес і регенерація в нар. мистецтві. К., 1998;
4. Її ж. Остап Ночовник // Нар. мистецтво. 1999. № 1–2.

В. М. Ханко, О. О. Клименко

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Ночовники / В. М. Ханко, О. О. Клименко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-74500>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).